

Att tänka rätt är att rätta in sej – att tänka fritt är inte riskfritt

Universitetskarriär med allt extra besvär
för lusten att utmana etablerade diskurser här och där

*Carl E. Olivestam
Teologie kandidat
Filosofie magister
Lärarexamen
Doktor i religionsvetenskap
Docent i ämnesdidaktik
Professor i utbildningsvetenskap*

Sammanfattning

Istället för det regelstyrda arbetslivet kändes valet av ett liv inom universitetet som ett val till frihet:

Tänka fritt är stort möttes jag av i entrén till Uppsala universitetsaula.

- Och visst stämde detta men jag la mindre vikt vid tillägget: *Att tänka fritt får oanade konsekvenser.*

Jag hade glömt den andra delen av citatet: *Tänka rätt är större*

Vad kan du som läsare ha för nytta av denna min berättelse?

Svar: Överväg detta:

Koncept för akademisk karriär gynnas av att göra klart för sej själv vad som är vinst eller förlust, vits eller vite samt lust eller olust med en sådan karriär.

Karriärbefrämjande koncept - något jag undvek

Ta först reda på förutsättningarna för den riskfria karriären så att du inte möts av några tråkiga överraskningar. Sen planerar du en riskfri karriär, garanterat tråkigt utan överraskningar (Carl E. Olivestam. Singö 2023.08.05).

Följsamhet i den akademiska tradition som gäller på den valda arbetsplatsen

Iakttagande av den hierarkiska ordning som gäller inom administration, forskning och utbildning

Bejakande och stödjande av chefens och majoritetens beslut oavsett egen uppfattning och självkänsla samt konsekvenser för samtliga på arbetsplatsen

Undvikande av allt som kan bedömas som aktivt drivande av egna idéer och projekt utan sanktion från chefer och gillande från kollegor

Anpassning till rutiner utan att avvika eller visa viss motvilja mot några såna

Uppskattning från studenter som du undervisar måste avvägas mot lojalitet mot chefers och kollegors nivå på studentrelationer

Odla relation i stället för resultat – kaffesnacket med kollegor är viktigare än undervisning av studenter

Gör så lite som möjligt så är risken för att göra fel så mycket lägre

Dölj att du inte enbart satsar på en akademisk arena i ditt agerande

Undvik bisysslor och särskilt sådana som innebär att du drar till dej uppmärksamhet och särskilt såna som misstänks ge stor ekonomisk utdelning eller prestigehöjande uppdrag

Visa i livsstil och ägande att du inte har ambitioner att sträva efter ekonomiska tillgångar utöver vad universitet gett dej förutsättningar för

Nackdel: Tråkigt, förödande för den egna personligheten som kan leda till psykiska problem

Fördel: God karriär inom den sektor du troget tjänar. Inga konfrontationer om du räknar bort det som misräknade studenter kan tänkas anföra med föreläsningar som med tiden alltmer tråkar ut både dej och dem. Och med en forskning som bestäms av överordnade vare sej du vill eller inte. Och tredje uppgiften orkar du inte ens tänka på - förmodligen inte heller har nåt att tillföra.

Gardering: Gör tidigt upp en långtidsplan där livet vid sidan om och efter den akademiska perioden också ingår. Det är en god livförsäkring.

Karriärbesvärande koncept – något jag valde

Endast de som vågar riskera att gå för långt kommer att kunna ta reda på hur långt man kan gå. (T.S Elliot, Transit to Venus 1931).

Jag gick förbi chefer, tog hjälp av starka avnämargrupper utanför universitetet

Jag utvecklar ett ämne som ansågs vara mindre önskvärt till att bli ett ämne attraktivt för avnämare och studerande och tvingar universitetet till att bli ett etablerat ämne med grundexamen och forskarutbildning

Jag engagerar mej i ett spel där jag inte sätter egen vinning eller person i centrum utan strävar efter möjligheter att i Norrland, som i övriga Sverige, kunna erbjuda studier till samma nivå som andra ämnen

Jag visar kreativitet och förmåga att skapa resultat och bestämde mej för att i valet mellan att nå resultat och skapa relationer trodde i min oskuld att det var i överensstämmelse med universitetets mål

Jag visade reaktionssnabbhet i replik och träffsäker formuleringskonst, vilket uppskattades av studenter och stimulerade deras lärande men retade upp en hel del mindre snabbtänkta chefer och kollegor

Jag utgick ifrån att chefer var tillsatta för att underlätta och tillhandahålla resurser för att de som forskade och undervisade skulle nå optimala resultat

Jag tog universitetets tre uppdrag på allvar: forskade som ledde till publicering, undervisade med hög uppskattning vid studenters utvärderingar och jag bidrog i hög grad till den så kallade tredje uppgiften genom mina läromedel samt kurs- och konferensmedverkan

Jag anpassade mej till yttre klimafförutsättningar, vilket innebar att jag under vintertid bar päls, hade en mer välrustad bil som inte stannade på vintervägarna i ödemarken, fann en lukrativ lösning på bostadsproblem genom att köpa ett hyreshus med gångavstånd till universitetet. Därtill tog jag breaks i Florida där min forskning stimulerades genom goda kontakter inom University of Florida och jag tog många uppdrag utanför universitetet särskilt i Stockholm

Jag skaffade mej redan från början ett liv utanför universitet, vilket gjorde mej fri och oberoende av detta. Jag hade ytterligare arenor att agera på. Det ger den trygghet man behöver för en lyckad akademisk karriär på det personliga planet

Snarare behövde universitetet mej mer än jag det. När någon försökte trampa till mej trampade de alltid bara på min skugga, för min karriärväg var inte vertikal utan horisontell. Detta att inte kunna nita mej väckte med tiden alltmer indignation hos administratörerna i den nya generation som efterträtt den som än gång anställt mej och gillade min expansionslust

Jag var nyfiken och när jag uppnått en mättnad inom ett område kastade jag mej genast över ett annat okänt område. De flesta samarbetar med kollegor med uppgifter destinerade av universitetet. Mina medarbetare blev mina vänner och vi skapade egna sammanslutningar och verksamhetsområden utanför områden som universitetet anställt mej för

Nackdel: Lätt att dra till sej kritik genom att visa sej vara smart, snabb och ha tillgång till en marknad och ett liv utanför universitet

Fördel: Jag hade kul som följd av stort risktagande. Mitt självförverkligande ökade min självkänsla. Jag var produktiv och kreativ och älskade

livet. Mer lustfyllt än pliktbetungande. Så vill hjärnan ha det och den fick vad den ville ha

Och här kommer min berättelse som ger bakgrunden till mitt koncepttänkande:

1962–1967 Uppsala universitet/lärare 1968–1969

Hösten 1962 kom jag till Uppsala och påbörjade mitt första studieår. Ämnet var översiktiskurs i teologi. Jag kom ett par veckor för sent för jag hade haft ett vikariat som mellanstadielärare i en byskola från skolstart till dess ordinarie lärare tillfrisknat. Och därtill efter en sommar som kockelev på ett fartyg som tagit mej till över Atlanten och genom Saint Lawrencekanalen ända till Chicago och tillbaka igen.

Mina erfarenheter av alternativ till den akademiska världen fanns där redan från början. Det kom jag att ha nytta av och tillämpa på min så påbörjade akademiska arena. Den skulle inte sluka mej. Jag utvecklade tidigt min förmåga att behärska fler arenor. Det visade sej vara avgörande för hur jag kom att hantera mina framträdanden på den akademiska arenan. Jag gjorde mej aldrig beroende av den, varken för den personliga karriären, min ekonomiska situation eller för mitt kompetensområde.

Jag intog redan från början ett kritiskt förhållningssätt till den akademiska standarden. Min kritik utgick från en konkret nivå: inredningsstandard på föreläsningssalarna i universitets huvudbyggnad. För att övergå till en mer innehållsbaserad kritik: lärarnas skiftande föreläsningnivå. Redan från början till mina medstuderandes häpnad. De var mer tagna av och uttryckte mer hänfördhet över att få påbörja akademiska studier vid Sveriges äldsta universitet.

Den första kursen handlade om Kinas och Japans religioner i historisk tid. Mängder med helt främmande gudanamn och begrepp utan några som helst konnotationer till den värld jag kände till. Och lärarna var föga skickade att anpassa stoffet till nybörjarnas lärandeförmåga. På grund av min för sena ankomst skulle skriftligt prov ske redan vecka efteråt. Den pedagogiska anpassningen fick jag räkna ut själv, och när resultaten på provet anslogs på institutionens offentliga annonstavla stod mitt namn överst. Bäst av alla.

Därmed hade det medfödda självförtroendet fått en bra grogrund för att växa sej starkare. Och varje gång jag tyckte att det kändes lite motigt

med lärandet sa jag till mej själv: *Du minns väl din första tenta. Så illa med tid och inläsning har du inte nu och ändå blev resultatet på tentan strålande. Du stod överst på den anslagna resultatlistan. Du var bäst.*

Jag var som skrivet inte imponerad av lärarnas föreläsningnivå trots att den första föreläsaren var docent. Min reaktion blev: *Kunde du så kan jag.* Jag blev en prövning för mina lärare. De var vana vid att man respekterade deras lärarroll och intog en foglig studeranderoll. Därför blev snabbt omdömet om mej: Alltid bäst på prov och alltid sämst i uppförande. Jag hade varit skolhatare som kulminerade under gymnasietiden med dessa ständiga övervakande regelstyrda och regelstyrande lärare. Nu i total frihet från all denna kontroll tog jag ut svängarna i den fullständiga akademiska friheten. Jag bestämde själv. Ingen skulle kontrollera mej. En missuppfattning av vad denna frihet innebar, insåg jag efter hand.

Medan en del av mina studiekamrater funderade över när de skulle nå positionen att få kalla sig teologer och klä ut sej i teologbaskern blev jag snart mer och mer fokuserad på teologins innehåll. Född med både kropp, knopp och hopp hade jag en tro på Gud lika självklar som att jag kunde andas. Det var livsluft för mej. Nu fick jag lära mej att operera bort Gud och se efter vad som fanns kvar, att bekanta mej med teologin som vetenskap och inte som tro på en religion. En del av mina studiekamrater tog illa vid sig. Jag och de som jag umgicks med reagerade med stor nyfikenhet och vetgirighet. Samtidigt gick jag i pingstkyrkan och hade som hobby att kolla i vad mån pastorns predikoämne, som han hämtade från 1917 års utsvävande bibelöversättning, återfanns i Novum Testamentum, grundtexten på grekiska. Inte alltid.

Jag upptäckte att redan den teologiska grundkursen gav en bredd som andra universitetsstudier saknade: Allt från exegetik, hermeneutik, systematik, religions- och kyrkohistoria, filosofi, psykologi, sociologi, språk som grekiska och hebreiska. Det blev aldrig långtråkigt som i skolan. Tålmod har jag varit befriad från sedan födsel. Det teologiska området erbjöd omväxling, ständigt nya utmaningar på nya områden. Min favoritlärare var professorn i gamla testamentets exegetik, Ivan Egnell, som just höll på med att skriva klart uppslagsverket Svensk biblisk uppslagsbok. Vi studenter blev hans korrekturläsare. Den utsökt ironiska humor varmed han avrättade samtliga gammaltestamentliga forskare i världen som inte uppfattade hans teologiska hypoteser var utsökta. Jag älskade hans ordvändningar kring det sakrala kungadömet. Jag som bara tänkt

läsa minimalt för att sedan ägna mej åt historia och så snabbast möjligt bli lärare, helst på en flickskola, insåg att jag inte kunde släppa teologin. Den hade fångat mej. Det blev teologiekandidatexamen och med insikt om att jag skulle doktorera. Fick erbjudandet om att göra det inom Vetus Testamentum, men hebreiskan gick för knackigt så jag tackade nej.

Och sen blev det historia och filosofie magisterexamen, samt lärarutbildning vid Uppsala lärarutbildning. Därmed hade jag etablerat mej på en arena helt utanför den akademiska och som gjorde mej oberoende av den senare. På denna lärarutbildningsarena kom metodiklektorn Stig Lindholm att bli min andra mentor. Han gjorde mej till sin kollega året därpå, för att efter ännu ett år föra in mej på min tredje arena fri från den akademiska: Han gjorde mej till läromedelsförfattare.

Den tidigare tf. professorn, biskopskandidaten och numera metodiklektorn Stig Lindholm lärde mej också strategier för hur man hanterar motstånd och problem i sin karriär. Hans insikter var i hög grad självupplevda från den tid då han var rikskändis i den akademiska, kyrkliga och politiska sfären. Han gav mej anledning att reflektera över mitt renommé. Han informerade mej om att redan innan jag gjorde entré inom lärarutbildningen hade han fått varning angående mej från sina kollegor inom Uppsala teologiska fakultet. Och särskilt från docenten i filosofisk etik, Holsten Fagerberg, vilken jag snart blev kollega med. Sammanfattningsvis: "Hr Olivestam var en uppkäftig och egensinnig student som tyvärr inte kunnat stoppas eftersom han alltid gjorde bra ifrån sej när det gällde teologins substans".

Därför satte Stig mej på en skola med problem och en handledare som inte klarade sin klass vid min första praktik. Där fick jag göra mina första erfarenheter övervakad av handledare och metodiklektor. På en vecka hade jag fått klassen i min hand. De elever som handledaren Ulla, gift med den då kände kulturpersonligheten, tonsättaren och docenten i musikvetenskap mm, Ingvar Milveden, ansökt om att få förflyttas till "obsklass" visade inga kvalifikationer på en sån förflyttning. Själv var jag nygift med en byggnadsingenjör och på hennes kontor fanns det kopieringsapparater och annat som skolans värld inte visste existerade. Där satt jag och framställde ett material hämtade ur skolans bredvidläsningsböcker för att stimulera eleverna. Under påföljande lektion fick jag se hur handledare och metodiklektor satt och tittade i den ena bredvidläsningsboken efter den andra. Jag noterade det märkliga beteendet men lät mej inte störas. Efteråt fick jag förklaringen. De hade trott att jag skurit

sönder nåra av skolans böcker. För hur hade jag i annat fall burit mej åt. Handledaren sjukskrev sej, less på att se mej agera. Själv fortsatte jag min första praktikperiod utan handledare. Jag bedömdes tydligen inte behöva nån. Och metodiklektor Lindholm gjorde upptäckten, att även om jag alltfört var utmanande, så hanterade jag med framgång elever som examinerade lärare hade svårt med: De var ju som jag. I fortsättningen fick jag en god utveckling under min mentors ledning, vilket ledde fram till att jag, som yngste och minst meriterade för en tjänst vid samma lärarutbildning, erhöll densamma året efter min lärarexamen där.

Men en första insikt om vad som komma skulle hade jag fått. Teologiska fakulteten i Uppsala hade inte tagit till sej av det teologiska nytestamentliga innehållet att förlåta, men höll fast vid det teologiska gammaltestamentliga regelverket: öga för öga och tand för tand (trots att de med tiden blev både skumögda och tandlösa). Och lärarkollegor kunde reagera negativt på mina elevrelationer och tekniktillämpande.

Lärarutbildare 1969–1974 Uppsala lärarhögskola,

Gymnasielärare 1975–1977 Tierp

Doktorand 1974–1977 Uppsala universitet

Jag insåg att med en supporter som behärskade scenen kunde flera mindre inflytelserika inte hindra mej från att agera på just denna scen. Jag har aldrig haft en anställning vid Uppsala universitet, vilket innebar frihet från hållhakar men jag har likafullt doktorerat där, vilket gav mej god ingång senare i den amerikanska akademiska världen. Men mönstret upprepade sej:

Professorn i kyrkohistoria, Sven Göransson blev min tredje mentor. Men dessförinnan la han ner stor möda och tid på att utveckla mina kompetenser. I två hela dar satt vi tillsammans och gick under hans ledning igenom kyrkans historia från antiken till modern tid. Sen blev jag antagen som doktorand och han hade insett min potential. Med mitt udda ämne ur traditionellt kyrkohistoriskt perspektiv kom jag ovetande att välja skolans ideologi, eller värdegrund som det nu benämns. Och Göransson som tidigare varit ordförande för läroverkslärarnas riksförbund hade länge förgäves sökt få någon att doktorera inom detta ämne. Och här kom jag obedd och ovetande.

Många inom forskarseminariet var fogliga doktorander som försökte lista ut vad professorn ville de skulle komma fram till i sin forskning. Jag tillhörde inte den skaran. Och visst var han tuff och krävande. Mina meddoktorander bara väntade på när professorn och jag skulle hamna i konflikt eftersom jag visade tidigt en mer självständig hållning till mitt ämne och hur det skulle formas. De fick vänta förgäves. För det visade sej att Göransson föredrog självständighet framför anpasslighet. Däremot bidade de ledande inom teologifakulteten sin tid. De gav aldrig upp sin grundhållning till mej, vilket skulle visa sej en första gång ett par år efter min doktorsexamen.

Jag tillhörde Göranssons sista doktorander och var på goda grunder övertygad om att skulle jag inte hinna klart innan han gick i pension skulle jag aldrig doktorera, åtminstone inte i Uppsala. Men jag hann och det bidrog han i hög grad till. Jag hade under hela min doktorandtid full tjänst först vid lärarhögskolan och sedan vid ett gymnasium. Ensamstående till fyra barn och en anställd i hemmet krävde sin ekonomi. Avhandlingen skrev jag ihop på ett sommarlov medan mina barn kunde simma i vår swimmingpool. Göransson såg sen att det behövdes ett finisarbete. Han skaffade fram pengar för en månads ledighet från skoltjänsten och sen gick allt enligt plan upplagd ett år dessförinnan.

Återigen: Med en så dominerande ledare som Göransson, inte bara inom ämnet utan inom hela fakulteten, behövdes inga fler supportrar i mitt fall. De kunde tycka vad de ville. Och inte blev de gladare åt att min disputationdag också blev en publik framgång där Alva Myrdal i sällskap med sin make Gunnar, samt andra prominenta skolpolitiker var mina extraopponenter. Gunnar ringde mej en gång i veckan och meddelade att Alva blev allt mer förtjust och lovade att de skulle komma. Och som extraopponent framhöll hon just detta att jag genom min forskning lyft fram en sida av hennes verksamhet som var bortglömd. Och von Friesen intygade att jag verkligen korrekt analyserat Folkpartiets skolpolitik. Heckscher, som jag hade mycket nära kontakt med under slutskedet var självfallet förhindrad att nu yttra sej eftersom min professor rekryterat honom som medbedömare i betygskommittén. Medan jag njöt av tillställningen framstod fakultetens opponent, Lennart Tegborg, som en ganska slät figur på grund av nervositet inför publiciteten. Göransson som hade honom som tänkbar efterträdare kom på andra tankar. Men också han njöt i övrigt av att få avsluta sin karriär i så fint sällskap. Han bjöd samtliga f.d. politiker på lunch i sitt hem. Och mina då fyra

barn, mellan 7–10 år fick uppgiften att servera. Ett mycket uppskattat inslag.

Disputation om svensk skolpolitik Alva och Gunnar Myrdal åhörare

Paret Alva och Gunnar Myrdal var några av de namnkunniga åhörarna vid en doktorsdisputation för en teologie doktorsexamen i Uppsala på fredagen. Avhandlingen berörde bl a 1940-talets svenska skolpolitik, vilken fru Myrdal deltog aktivt i.

Doktorsavhandlingens titel var idé och politik med underrubriken De politiska partierna — skolan och kristendomen. En studie i svensk skolpolitik under 1940-talet. Respondent var teol kand och fil mag Carl-Eber Olivevstam och opponen doc Lennart Tegborg.

Åhörarna

Flera av dem som var med och utformade den nya skolan på 1940-talet var åhörare vid fredagens disputation, socialdemokraterna, f d statsrådet Alva Myrdal och fil dr Stellan Arvidson samt folkpartisten och läkaren Bertil von Friesen och högerpartisten och f d ambas-

sadören Gunnar Heckscher.

Nytt tänkande

Enligt avhandlingen lades under 1940-talet grunden till ett nytt skol-tänkande som fortfarande präglar vår skola.

— För Sveriges vidkommande präglades 1940-talets första hälft av 1940 års skolutredning, vilken var traditionsbärande i den nationella enighetens tecken, säger författaren i sin sammanfattning av avhandlingen.

— Efter kriget förbyttes det nationella perspektivet i ett internationellt och partiernas enighet byttes mot inbördes konkurrens om att få utforma det nya samhället.

Kunde enas

— Skolutredningens ideologi och skolförelag fick ge vika för skolkommissionens, som innebar reformer för kristendomen i skolan.

Avhandlingen handlar om just detta, hur de politiska partierna, trots motsättningarna, till slut kunde enas kring en skolreform.

Yttrade sig

Efter opponens inläggande och kritiska granskning var det åhörar-

nas tur att framföra synpunkter. Fil dr Stellan Arvidson, som var sekreterare i 46 års skolkommission 1946–1953, sade att han inte riktigt kände igen sig i alla avsnitt, men han var positiv till avhandlingen som han sade hade gett honom nya perspektiv.

Kände igen sig

Alva Myrdal, också ledamot av skolkommissionen, sade däremot att hon mycket väl kände igen sig, och hon ville också passa på att ge både respondent och opponen en eloge. Hon gav sig av tidsbrist inte in på några längre diskussioner men sade att hon tyckte det kändes som en skyldighet att ändå påpeka några "pettesser".

Värdefull

Bertil von Friesen, som också var ledamot av skolkommissionen, ansåg avhandlingen vara värdefull.

— Jag har läst hela avhandlingen, det är faktiskt sant, försäkrade han skämtsamt, och funnit att den, i de avsnitt som rör folkpartiets ställningstaganden, är fullkomligt korrekt.

Idé och politik är en över 350 sidor tjock och faktaspäckad avhandling.

● Avhandlingens författare Carl-Eber Olivevstam

Uppsala Nya Tidning. Första sidan 26 maj 1977.

1978–1979 Lektor Katrineholms gymnasium/Västerås Rudbeckianska gymnasiet

Min nyerövrade status gjorde att jag erhöll lektorat vid Katrineholms gymnasium där jag efterträdde min högt värderade lärare vid teologiska fakulteten i Uppsala, sedermera vän och medarbetare i olika sammanhang, docenten i kyrkohistoria, författaren och ekumenen Torsten Bergsten. I Katrineholm träffade jag på en annan Torsten, rektor med efternamnet Wickbom, fil. doktor, som gjort sej allmänt känd som sexualupplysare tillsammans med psykologen Lis Asklund. Vi hade ett mycket intressant pågående samtal under det år jag stannade där. Och vid tacktalet efter detta år konstaterade han med uppskattning mitt kontrastartade lärarframträdande i jämförelse med min mycket korrekte företrädare Bergsten: *Får en religionslärare se ut och bete sej hur fan som helst nu för tiden?* Ja det fick han för eleverna uppskattade detta och

deras intresse för ämnet låg på topp. Vi hade kul tillsammans men kursplanen hann jag aldrig fullfölja, min undervisning var existentiellt formad, kursplanen dessvärre läromässigt utformad. Boende på min herrgård norr om Uppsala var vägen väl lång till Katrineholm även om jag trivdes utmärkt med kollegor och elever. Jag erhöll året därpå ett lektorat närmare Uppsala, Rudbeckianska gymnasieskolan i Västerås, Sveriges första gymnasium. Där blev jag efterträdare till teologen Harry Lenhammar, som just blivit professor i kyrkohistoria i Uppsala, vilket inte hade ingått i professor emeritus Göranssonskalkyl på efterträdare. Lenhammar var i slutfasen av sin avhandling när jag påbörjade doktorandseminariet. Vad man än kan säga om honom, bra minne hade han. Mindes sin besvärliga tid som doktorand och jämförde med min lättsamma och mindes att jag nobbat hans, som han trodde, generösa erbjudande att få förtroendet att kontrollläsa hans notapparater. Det skulle jag få sota för.

1979–1995 Universitetslektor inom lärarutbildningen, lärarfortbildningen och chef för den religionsvetenskapliga utbildningen vid Umeå universitet

Lektorstiden blev kort men intensiv. Gymnasiekursernas innehåll gav inte de utmaningar som jag alltid strävat efter. Så det innebar ingen saknad att jag inte kom att aktivt utöva lektorskapet i Västerås, bara behöll den med automatisk tjänstledighet för innehav av högre tjänst. Jag hade sökt de två tjänster som fanns på universitetsnivå: ett universitetslektorat i Luleå tekniska högskola och en kombinationstjänst som ansvarig chef för religionsvetenskap och lärarutbildning i ämnet vid Umeå universitet. Umeå hann först och jag fick tjänsten.

Och än en gång får ledarna vid teologiska fakulteten i Uppsala förhöjda pulsslag och blodtrycksproblem. Åtta sökande och flertalet från just Uppsalateologen, en av dem hade varit min lärare. De var alla på papperet mer meriterade än jag på det religionsvetenskapliga planet. Men alla saknade erfarenhet av lärarutbildning. Somliga var därtill präster, det senare var jag inte ensam om att anse vara en belastning skulle det visa sej.

Fakulteten i Uppsala var bland de instanser som skulle avge sakkunnigutlåtande angående de sökandens meritering och lämplighet för tjänsten. Och efteråt, som anställd, berättade min närmaste chef och rektor för lärarutbildningen, om utlåtandets lydelse avseende mej. Han sa att han ville förskona mej från att läsa innehållet men sammanfattade

innehållet med att jag inte var kvalificerad på någon punkt enligt deras helt "sakkunniga" utlåtande. Men denna skrivning fick bland universitetets i Umeå beslutfattare en motsatt verkan. Därtill ansåg de att min teologiska belastning var mindre än övrigas, något som var positivt i deras bedömning. Medan de medsökande ägnat sej åt mer typiska teologiska forskningsämnen hade jag däremot forskat på skolan. Detta meriterade mej i Umeå där teologi inte stod högt i kurs. Jag förklarades därför som enda behörig sökanden så man slapp överklaganden. Jag kunde påbörja arbetet omedelbart, säker i positionen. På teologiska fakulteten i Uppsala kokade man av ilska och den gamla inställningen att Umeå universitet aldrig borde ha fått grundas aktualiserades. En kollega till mej som satt med i fakultetsnämnden kunde senare bekräfta att herr Olivestam åter hade skapat största irritation och hämnd måste utkrävas, allt enligt Mosebok. Och det skulle komma mer och av betydligt allvarligare art initierat av herr Olivestam framöver. Återkommer till detta.

Själv hade jag hamnat i den totala friheten. Ensam teolog på ett stort universitet, därtill ensam beslutsfattare kring religionsmetodiken inom lärarutbildningen. Trodde jag tills jag noterad till min stora förvåning att det vimlade av personer med TD som medritförkortning i personalförteckningen. Och dessa noterade snart med lika stor förvåning att en TD skulle sköta den religionsvetenskapliga utbildningen. Motvilligt fick universitetsledningen, efter mitt påpekande, anpassa sig till det förkortningssystem som råder söder om Umeå: Och jag blev den ende TD därstädes, de övriga blev Tekn Dr.

Efter två års utveckling och utvidgning av den religionsvetenskapliga utbildningen genomförde religionsbeteendevetaren Kurt Bergling 1983 en jämförande undersökning avseende de studerande som genomgick grundkursen inom ämnet vid de universitet som då gav dessa kurser (Mystik erfarenhet hos svenska teologistuderande). Bergling konstaterade att "mina" studenter uppvisade en "signifikativt annorlunda" teologiuppfattning i jämförelse med alla andra utbildningsorter. Bergling önskade därför återkomma för en uppföljning året därpå, men kunde konstatera att även denna årskull studenter uppvisade samma "signifikans". Resultaten visade sej vara både mystika och mystiska. Men de kunde lätt förklaras av att jag undervisade och satte mitt personliga signum på halva kursen och projektanställde de mest prominenta i Norden på övriga kurser. Det gav mej unika möjligheter att forma en utbildningsprofil långt från mer traditionell teologisk utbildning. Jag ställde inte kursinnehåll i centrum utan studenterna med deras olika personligheter och

förförståelse. Inte den dogmatiskt systematiska lärotraditionen från Uppsala utan en existentiell och pragmatisk profil med en didaktisk utformning. Därtill införde jag att de studerande skulle avsluta varje inlämnad uppsats med en applikationsdel. Den skulle visa på deras transferförmåga - att redovisa hur den redovisade kunskapen skulle kunna tillämpas i ett kommande yrkesliv. Denna del ventilerades i seminarieform med samma tyngd som uppsatsämnet och som en del för min betygsbedömning.

Och därtill var "annanvars-veckas"-rytm befrämjande: En vecka fritt studerande var som helst och när som helst varvades med en veckas intensivundervisning med obligatorisk närvaro i Umeå. Till den senare veckan förutsattes de studerandes förberedelsearbete som "priming" för att aktivt kunna bidra till och kritiskt granska den lärarledda undervisningen. I de grupparbeten som ingick byggde jag på personligheterna bland kursdeltagarna för att få största möjliga spänst i diskussionen: Exempelvis det mest omfattande grupparbetet rörde exegetiken. Kändissonen med ateistisk tro jobbade med pingstpastorn kring hur man skulle tolka evangelietexterna med evangeliesynopsis som utgångspunkt. Efter arbetets genomgång var de båda helt överens om att som kändissonen uttryckte det "Det är djäkligt nyttigt att läsa Bibeln!"

Under ett år hade jag sonen till en av teologiprofessorerna, Harry Lenhammar, som student. Han hette Anders och var enligt utvärderingar helt nöjd med sina studier, men rapport till Uppsalateologerna ingick förstås. Och att jag ersatt faderns "tråkbok" -en enda upprepning av årtal och händelser - i svensk kyrkohistoria med studenternas egna problemorienterade fördjupningar landade förmodligen inte så väl hos bokförfattaren. Detta om fadern och sonen, någon tredje part i den trosbekännelsen som kunde ge ett andligt lyft infann sej inte. Mer om detta med fadern senare.

*Belöning är färskvara
- det gäller att bruka den i tid
Bestraffning har långtidseffekt
- det gäller att hoppa i tid
Carl E Olivestam 2023*

Belöning är en färskvara med ett bäst föredatum. Det gäller att ta ut den och förbruka den snarast möjligt. I valet mellan att utveckla lärarutbildningen eller den religionsvetenskapliga utbildningen var valet lätt. Inom den förra förelåg traditioner som var svåra att förändra med många inblandade. Inom religionsvetenskapen förelåg ingen tradition och jag var ensam beslutsfattare. Och med sekreteraren Emy Forsberg, som hade långvarig anställning och ett rikt kontaktnät så förelåg goda förutsättningar för utveckling. Hon hade bra koll på allt, även på mej, så att jag inte av obetänksamhet dubbelbokade mej eller missade nåt. Rektorn för lärarutbildningen, Bengt Grimlund var min närmaste samtalspartner och han öppnade för olika kontakter inom den centrala ledningen för universitetet. Middagar hos honom innebar bekantskap med hela etablissemangets toppskikt.

Egentligen hade jag en idealtillvaro där jag snart efter en intensiv arbetsperiod kunde luta mej tillbaka som verksamhetsförvaltare utan fortsatt ansträngning. Men mina studenter ville annorlunda. Grundkursen vara bara en aptitretare, flera ville läsa mer, och alternativet Uppsala låg för långt bort. Så jag började sondera. Första motståndet mötte jag i det övergripande universitetsråd som jag ingick i. Där satt en representant för avnämarna och en för den naturvetenskapliga fakulteten. De var båda överens om att någon vidareutveckling av religionsvetenskap skulle det inte bli, illa nog med det som nu fanns. Deras argumentering var inte sakligt utan personligt motiverad. Västerbotten var sedan 1800-talets mitt präglad av en rosenianskt-moralistisk kristen kultur. P.O. Enkvist har förträffligt återgett vad det innebar. Så i nutid tillhörde man antingen denna Evangeliska fosterlandsstiftelse eller var man så kallat barnbarn till rörelsen, ofta förknippat med ett affektivt avståndstagande. Dessa två var av den senare kategorin. De motsatte sej mina förslag till utvidgade kurser med att hänvisa till att universitetet inte skulle sponsra denna bönhusmentalitet. Och det höll jag ju med om, men trots mina försök att förklara vad religionsvetenskap innehöll kvarstod misstänksamheten och framgång för mina förslag uteblev.

Jag kom inte vidare förrän en av dessa motsträvare gick i pension, och en kan inte med framgång föra dialog med sej själv i ett sammanträde. Motståndet gav vika för ett passivt stöd. Jag fick till en fortsättningskurs på C-nivå inom databaserad kyrkovetenskap, den första av detta slag i Sverige. För min vision var att religionsvetenskap vid Umeå universitet skulle få en egen norrländsk profil och skilja sej från de som rådde i övriga Sverige. Råmaterialet i denna min kurs bestod av starten för

uppbyggandet av databank med inmatade kyrkböcker. Och allt började med Skellefte socken eftersom en genetiker och jag där hade gemensamma forskningsintressen. Han med att spåra skelleftesjukan, jag med att spåra den religiöst grundade oppositionen och dess experiment i demokrati 100 år före övriga Sverige.

**Demokratis
genombrott i
Skellefte
200 år:
1815-1821/22
-med effekter
som kan
spåras idag!**

Denna första framgång innebar ett genombrott för en fortsatt utveckling. Många av mina studenter önskade möjlighet att kunna läsa en hel teologisk magisterexamen. En del för att bli lärare andra för att bli präster.

Det var läge för att förankra hos närmste administrativa chef inom förvaltningen för att förbereda en utvidgning av religionsvetenskapen. Men denne chef viftade bort mitt förslag med att han inte hade hört nåra signaler om detta uppifrån. Och då menade han inte Gud, fast han tillhörde Evangeliska fosterlandsstiftelsen med sin lutherska tradition. Nej, han syftade på de högsta administratörerna, universitetsdirektör och universitetets rektor. Denne mellanchef följde den kodex som tydligt gällde inom förvaltningen. Man ska undvika att göra fel. En effekt av den lutherska utläggningen av Mosebokens fjärde bud: *Lyd överheten på det att det må gå dej väl och du må behålla din position i hierarkin.* Detta fann jag anmärkningsvärt då jag kände till att universitetet inom alla andra ämnesområden visade stor ambition att växa. Varför ett undantag för det ämne jag representerade? Det ville jag undersöka närmare. Jag diskuterad utfallet av detta chefsamtal med lärarutbildningens chef, Grimlund, som behöll titeln rektor även efter 1977 års reform. Han gilade ju mej, redan innan vi träffats efter att ha läst min avhandling och

förstått jag inte var någon fosterlandsstiftare i den religiösa bemärkelsen. Han ordnade snabbt direktkontakt med universitetsdirektören Dan Brännström utan att passera övriga mellannivåer. Det blev ett kreativt samtal. Han bedömde att det var omöjligt att genomföra mina planer genom att försöka handlägga dem inom universitetet. Men rekommenderade att jag borde vända mej till avnämarna, biskoparna i de två nordliga stiftet. Det rådde stor prästbrist då och särskilt inom de norrländska stiftet och med en sådan påtryckargrupp skulle universitetsledningen få svårt att argumentera för att de var obenägna att tillhandahålla också en religionsvetenskaplig utbildning.

Jag kontaktade genast de två biskoparna och deras stiftsadjunkter. Där möttes jag med entusiasm. Efter några sammankomster med kyrkliga supporters var det dags för mej att förankra med universitetsledningen. Där togs beslut att anordna en konferens som jag skulle leda kring religionsvetenskapens utvecklingspotential Umeå universitet. Jag fick i uppgift att avgöra vilka som borde inbjudas. Förutom universitetets rektor och universitetsdirektör samt deras respektive stab av medarbetare kallades de båda stiftsbiskoparna och deras stiftsadjunkter med respektive stab. Därtill universitetskansler Carl-Gustaf Andrén för universitets- och högskoleämbetet. Självklart var rektor Grimlund och min sekreterare Forsberg medräknade liksom rikspolitiker och landshövding från de två norrländska länen. Medvetet inbjöd jag inte in någon från teologiska fakulteten i Uppsala. Jag hade min kalkyl klar. Konferensen fick inte utmynna i att samtliga konstaterade att behov förelåg men inga medel för att verkställa.

Det är alltid intressant att se reaktioner hos framstående representanter för den sekulära världen när de tvingas möta höga potentater från den religiösa sfären. Här sker ett möte mellan andligt och världsligt som får medeltida vibrationer. Detta inträffade denna gång, och jag skulle senare ordna ett likande möte långt senare, mer om detta senare.

Anföranden och diskussioner vid konferensen var konstruktiva. Universitetet hade en plikt att tillmötesgå avnämningarbehovet. Och själv bidrog jag med att ge den ekonomiska lösningen. På denna tid tilldelades universitetet statliga medel enligt beräknat antal platser. Och dessa medel fick sedan behållas oavsett om kvoten blev fulltecknad eller inte. Jag visade att Uppsala hade under de senaste åren ett antal tomma platser på grund av för få studerande. Jag föreslog att medlen för dessa borde användas bättre. De borde flyttas till Umeå universitet där det fanns

studenter men inga platser. Argumenteringen blev framgångsrik. Universitetsledningen bestämde sej för att bejaka avnämarnas behov av teologutbildning och universitetskanslersämbetet genomförde den ekonomiska transaktionen, pengar togs från Uppsala teologiska fakultet – som hade pengar för fler platser än studenter, och överfördes till Umeå som hade fler studenter än platser. Helt i enlighet med mitt förslag till universitets- och högskoleämbetet. Ett extra statligt stöd till att bygga upp en teologisk biblioteksavdelning togs av riksdagen. Och de norrländska stifteten donerade sina bibliotek för detta ändamål.

Efteråt skrattade Grimlund och jag ofta åt att här hade två som ogillade präster bidragit till att det utbildades fler. Senare påpekade nåra av mina studenter samma sak. Men det var ju kul. Hjärnan vill ha kul som kan leda till en insiktshöjdare, en distal överraskningszon, att nå än längre än tidigare pedagoger trott vara möjligt att uppnå (Olivestam & Ott 2010, 2024).

I en bekräftande konferens något senare erinrade jag i mitt inledningsanförande att förre kommunikationsministern Gösta Skoglund vid invigningen av Umeå universitet 1965 i sitt tal framhållit att nu hade ett första modernt universitet grundats i Sverige för här fanns ingen teologisk utbildning. 20 år senare, 1985, kunde jag i mitt tal anspela på detta och meddela att nu först hade Skoglunds vision gått i uppfyllelse: Nu hade universitetet i Umeå blivit ett modernt universitet, nu fanns där en teologisk/religionsvetenskaplig utbildning. Teologiska fakulteten vid Uppsala universitet var av förklarliga skäl inte inbjuden denna gång heller. Men de som styrde där blev åter påmind om konsekvenserna av att inte i tid lyckats stoppa teologie doktor Olivestams framfart.

Nu gällde det att ta ut belöningen snabbt, för belöning är en färskvara. Framgången gick inte oförmärkt förbi. Den födde revanschbegär eller ska man kalla det hämnddito. Utspel från Uppsala följde nåt som skulle bli en trend. Trots mina stigande vetenskapliga kvalifikationer, dokumenterade i forskningsverk utgivna med vetenskapsrådets stöd, vägrade professorn i kyrkohistoria, Harry Lenhammar befordra mej som docent – en pappersutnämning utan några som helst ekonomiska eller andra förpliktelser för universitetet. Och detta trots att han befordrat mindre meriterade till denna formella merit. Vid mitt andra försök begärde jag tid för personligt samtal. Ironiskt anförde han då, att eftersom Göransson gillat mej, borde han väl ha docentförklarat mej redan på disputationsdagen, väl medveten att detta inte var förenligt med bestämmelser

gällande nya doktorsgraden och att Göransson strax därefter gick i pension. Men hos Lenhammar fanns definitivt inte någon docentförklaring att hämta. På min direkta fråga om orsak blev han, i brist på argument, rätt högljudd och röt att jag skulle lämna hans tjänsterum.

Docentskapet var inget jag behövde för min fortsatta utveckling i Umeå eller inom andra verksamhetsområden. Så jag kunde bjuda på detta försök att trampa på min skugga i försöket att skada min person. Försök som kom att göras mer än en gång under min fortsatta karriärväg. Mer om detta följer...

Det här är jag efter åttiotal år
men inga problem hur jag mår
Och hemligheten kring detta är
att de som gjort sej olika besvär
när de sökt stampa och trampa är
det skuggan med framgång de nått
och från mej de endast fått:
See you later
alligator

Trampa på min skugga kan jag bjuda på.

Maktstrukturer kan ta många former och uttryck. Vissa är diagonala, som jag har exemplifierat i mitt förhållande till Uppsala teologiska fakultet. Mina akademiska framgångar på hemarenan Umeå universitet innebar manipulativt agerande från denna Uppsalafakultet. Och en sådan form av maktstruktur kan privatpersonen inte göra något åt. Det är bara att i tid följa egen insikt, beskriven ovan: *Bestraffning har långtidseffekt - det gäller att hoppa i tid.*

Det var ett lätt hopp för min del.

Mindre ofarligt var den vertikala maktstrukturen som innebar en förskjutning från plussposition mot minusposition på hemmaplan, Umeå universitet. Den förste som varnade mej var Bengt Grimlund. Han förmedlade att inom universitetsledningen, där nya kvastar nu på 90-talet rensade grusplanen, fanns det irritation över mina möjligheter att ta ut svängarna i den frihet jag dittills åtnjutit. I kriterierna för universitetskodex hade ett nytt kriterium införts, lojalitet. Och jag befanns bara ha förstått den första halvan av begreppet: *loj*.

Detta förstärktes av att min sekreterare gick i pension, Emy, som alltid gett mej möjlighet till betänketid i kritiska avgöranden. Därtill ersattes Grimlund av samma anledning med en prefekt, som vid första mötet med mej i sin nya position meddelade, att han sett mej länge åka i gräddfilen, men nu skulle det bli slut på detta. Min tid med mentorer och erfarna rådgivare var över. Nu fick jag ta fighterna på egen hand. Men eftersom jag i enlighet med min princip, *Belöning är färskvara - det gäller att bruka den i tid*, tagit ut mina belöningar kontant hade jag alltfört stark självförlit. Och hoppades på nya glada utmaningar och äventyr som piggar upp hjärnan med regelbundna dopaminduschar.

Dit hörde fortbildningskurser över hela Norrland, från Sundsvall i söder till Pajala i norr, från Skellefteå i öster till Östersund i väster. Mestadels långvariga kurser som sträckte sej över fyra skolterminer en weekend i månaden med lärare som skulle få behörighet från två- till fyrrämnslärare på högstadiet. Det innebar att vart och ett av dessa komprimerade tillfällen gav mej en undervisningsfri vecka. En frihet som jag nyttjade till forskning, familjeliv och annat kul, medan kollegorna såg på och rutinartat arbetade varje veckodag.

Jag utmanade också den horisontella maktstrukturen. Det stack i ögonen på många och det blev förstärkt av min lösning på problemet med den långa mörka och kalla vintern. Jag insåg att jag fått det mest ideala arbete jag kunnat önska med så mycken frihet, men priset jag måste betala var det norrländska klimatet med mörker, kyla, luftfuktighet och blåst under stor del av året. Jag som av min mentor Lindholm var destinerad att bli hans efterträdare i Uppsala hade hamnat rätt långt därifrån. Min lösning var att skaffa mej två sommarperioder varje år. Ett vinterboende i Florida blev lösningen, och därtill med närhet till University of Florida som gav mej goda förutsättningar för mina forskningsperioder. Och genom att korttidsanställa undervisare för kurser som jag placerade vid terminsstart och terminsslut förlängde jag egen ledighetstid. Den förstärktes därtill av

att jag med stor entusiasm utvecklade digitala metoder i undervisning och kommunikation. Och allt detta i en västerbottnisk kultur präglad av den evangeliska jämmerdalen som ska delas lika av alla. *Du är ingen västerbottning du*, konstaterade universitetets personalchef Stig Bäckström, och det låg ingen uppskattning i det omdömet. Tvärtom, det var en föraning om att det kunde vara dags för bossen för religionsvetenskap, universitetslektor Olivestam, att uppsöka alternativa arenor.

1982 Gymnasieinspektör i de norrländska länen

Jag förde alltså ingen anonym tillvaro och stillsam tillvaro, som jag gott kunnat göra utan att någon skulle ha anmärkt på det. Många gjorde just så. Till allt annat bidrog mina olika uppdrag externa uppdrag. Tillsammans med min sedan dess gode vän Örn Taube, administratören vid centrala förvaltningen med slutstation rektor för Kalmar högskola, reste vi flitigt på Skolöverstyrelsens uppdrag, under en månad för att se om gymnasiestandarderna i Norrland var i paritet med övriga Sverige. Särskilt noterade vi att teknikprogrammet redan introducerat den då tekniska nyheten CAD/CAM i sin undervisning samtidigt som detta innebar en ny utmaning för matematiklärarna. De vara vana att vara bäst klassen, men här visade det sej att eleverna snabbare tillägnade sej denna innovativa kunskap. I vår rapport visade vi på behovet av fortbildning för dessa lärare. Uppdragen skulle följas av fler.

1988–1989 Expert och avdelningsdirektör vid Universitets- och högskoleämbetet Stockholm

Min religionsvetenskapliga inriktning mot att identifiera nya trender inom området gjorde att jag tidigt under min umäperiod blev medlem av en liten ekumeniskt tillsatt grupp med skolan i centrum och knuten till Svenska ekumeniska nämnden. Vi tilldelades ett område men utan beskrivning av innehållet i uppdraget. En första sondering ledde fram till att vi borde åka på studieresa till London, för att där lära känna motsvarande mer erfarna gruppmedlemmar. Pengar anslogs av nämnden och resan genomfördes. Vi hade en dag fritt och då föreslog någon att vi borde resa till Birmingham för att där se hur man inom en kristen institution arbetade aktivt med religionsundervisningens utformning i det mångkulturella klassrummet. Detta gav anledning till att jag insåg att den erfarenhet som fanns i denna stad sen 30 år tillbaka skulle bli verklighet också i Sverige inom en snar framtid. Så varför inte ta lärdom och

förbereda skola och samhälle på kommande förändringar av den dittills rätt homogena svenska kulturen. Med på resan var också en medarbetare vid Universitets- och högskoleämbetet. På flyget tillbaka till Sverige hade jag fått jobb på detta ämbete med uppgift att anordna kurser för olika nivåer av universitetsanställda. Olika grupper på olika beslutsfattarnivåer skulle få möta motsvarande ämbetsinnehavare i Birmingham för utbyte av respektive erfarenheter. Därtill skulle de svenska grupperna vidga sina insikter via expertföreläsningar och besök i de religiösa rum som olika religioner och riktningar hade som sina möteslokaler. Samtal med företrädare ingick dessutom samt aktiv uppföljning. Jag utvecklade också andra konferenser inom högskoleämbetet. Ett stort projekt som tog ett år att förbereda var inriktat på förvaltningsstrukturer i möte Sverige-Nederländerna på högsta administrativa nivå, rektorer med stab. Förberedelserna krävde min samverkan med framstående företagsekonomer och andra experter för att forma den ideala konferensen. Ett arbete som gav mycket frihet med bara två krav: det skulle vara innovativt och utan klagomål från deltagare. Kostnad var irrelevant. Ett heltidsjobb för mej som expert med internationella utblickar på för mej nya områden men med konsekvenser för min position i Umeå: för "när katten var borta dansade råttorna på bordet".

1989–1991 Expertuppdrag för Skolöverstyrelsen

Att ha anledning att komma ner till huvudstaden var ytterligare en av mina överlevnadsstrategier för att slippa umeklimatet, både det fysiska och det mentala. Och på så sätt fick jag ett osökt och oväntat expertuppdrag som utvecklare av temat etik och livsfrågor inom försöksverksamheten med gymnasiets vård- och omsorgsutbildning. Ett deltidsuppdrag som dök upp ur ingenstans men inträffade i en annan ekumenisk grupp i Stockholm jag var med i. Där mötte vi en vårdansvarig, skolrådet Gunnarsson från dåvarande Skolöverstyrelsen, som bad om vår hjälp för inom Överstyrelsen var man Övertygad om att vårdutbildningen behövde få in etik i utbildningen och att man skulle börja med vårdlärarna. Hon bad oss att till nästa träff skriva ett förslag till kursplan. Jag åkte hem, och gift som jag var med en läkare, bad jag henne skriva in 10 medicinska nyckelord i den text jag snabb skrivit ihop. Detta aktstycke visade sej vid nästa träff vara en fullträff. Det var bara jag som gjort läxan. Mitt förslag passerade raskt upp till chefen för Överstyrelsen. Han ringde upp mej en dag senare och kallade till ett möte med ledningen. Just den dagen var det en besvärlig trafiksituation i stan, så jag

blev en dryg timme försenad. Chefen försäkrade att det bara var en fördel för nu hade de fått tid att läsa och diskutera innehållet i mitt förslag och konstaterat att detta var exakt vad de behövde. Det skulle i ograverat skick sändas ut till samtliga vårdutbildningar och jag förklarades vara Skolöverstyrelsens expert i vårdetik. Därtill blev jag ansvarig för en kursverksamhet som skulle omfatta samtliga vårdutbildningar i Sverige. Jag som lärt mej att följa devisen: "Fake it till you make it" tackade för förtroendet och började genast läsa in mej som en första förberedelse. Nåra dar senare ringde ett av de stora läromedelsföretagen och krävde att jag skulle skriva en kursbok i ämnet. Jag tackade ja till det också. Detta var på vårterminen 1987 så en sommar hade jag på mej för förberedelser. Hösten inleddes med att jag stod som huvudansvarig för en rikskonferens med experter från olika vård- och etikområden. Jag inledde storstilat och presenterade ett häfte som jag totat ihop under sommaren. En kommentar kom från en religionsvetare som kände till min bakgrund. Han ifrågasatte att jag som kyrkohistoriker kunde stå där och låtsas vara expert i etik.

I nöden stund är räddningen nära. Jag hade under åren anställt en mycket omtyckt och kunnig expert för mina etik och livsåskådningskurser, Håkan Thorsén. Mot dagens slut, när han just skulle springa till tåget, gav jag honom en minut att fundera på min fråga: *Ställer du upp på att jag är formell expert och du kunnig backup? För fan*, sa han (han tror ju inte på Gud) och på den vägen är det med allt vi utträttat tillsammans, min bästa vän och förtrogne därtill. Tillsammans utformade vi ett utbildningsprogram för vårdlärare och genförde kurser över hela landet. Överstyrelsen utvärdering visade toppresultat och kursen förvandlades till ett obligatoriskt ämne i vårdutbildningen. Och på 14 dar hade vi sen skrivit läroboken i ämnet, som naturligtvis blev en försäljningsframgång för förlaget och för oss.

Omkring 1994 Mönsterupprepning - men bättre ha det gjort än ogjort

Samtidigt med min framgång avseende utvecklandet av den religionsvetenskapliga utbildningen vid Umeå universitet växte ett oidentifierat missnöje bland högre administratörer med mitt förfaringsätt vid utvidgandet av denna verksamhet. Detta blev tydliggjort under årens löneförhandlingar. Min fackrepresentant meddelade mej att den lokala delen av löneförhandlingarna var spärрад för mej. Jag fick jag nöja mej med

en nationella, som ju var betydligt större. Facket berättade också att eftersom jag under min tid i Umeå delvis bodde i Stockholm och tog flyget tur och retur Umeå hade den centrala ekonomiska avdelningen gjort en utredning på mej om jag till äventyrs finansierade även dessa resor med universitetsanslag, vilket jag gjorde för mina täta tjänsteresor. Till ledningens förtret visade det sej att inga ekonomiska oegentligheter skett i något enda fall. Facket kunde bara meddela att toppadministratörernas avoghet växte varje gång de misslyckats i sina försök att finna fel. För de var ju fostrade i samma anda som jag beskrev den första mellanchefen. Man ska undvika fel för att undgå repressalier. I stället för att premiera initiativ och utveckling. Själv ägnade jag mej inte åt att fördjupa mej i den problematiken. Jag fortsatte utan bekymmer att koncentrera mej på mina studenter och att utveckla den religionsvetenskapliga utbildningen. Först senare fick jag en förklaring. Mina framgångar på det administrativa planet var ett hot de administrativa chefer som jag vid olika tillfällen sprungit förbi för att snabbast nå effektivaste utdelning med minsta tidsspillan. Jag visade inte någon följsamhet gentemot administrationen och uppfattades som att jag satte mej själv i centrum. Att jag i själva verket hade fokus på studenterna och deras utbildning var ingen förmildrande omständighet i det fall de ens la märke till detta. Jag började vänja mej vid att jag var på väg att avveckla mej själv samtidigt med att utveckla utbildningen. Jag var medveten om att jag hade ett val: Anpassa mej eller hoppa. Senare fick jag förklaringen till förskjutningen från att vara utvald till att bli bortvald. Återkommer till detta.

Samtidigt med mitt arbete i Umeå bedrev jag efter de första fyra uppbyggnadsåren på 1980-talet egen forskning på halvtid under ett par år, mindre undervisning och fler extraanställda. Och jag deltog i olika aktionsgrupper med samlingar i Stockholm, förenade nytta med välbefinnande. Nyttan i den bemärkelsen att jag ingick i grupper, oftast som ledare, med mål att påverka den rådande skolpolitiken på riksplanet. Välbefinnande med tanke på att få chans att vila upp mej från det kärva höst- och vinterklimatet. Jag har redan beskrivit hur jag på så sätt hamnade som etikexpert på Skolöverstyrelsen och expert på Universitets- och högskoleämbetet. Det senare var på heltid varför jag då var helt tjänstledig från Umeå. Och när jag ett och ett halvt år senare återvände insåg jag vad som skett under min frånvaro. Jag var sidsteppad och hade missat chansen att genomföra mina planer på att skapa en särskild nisch angående forskarutbildningen. Råttorna hade tagit över och gnagt sej in och toppadministration begagnade sej av en inhyrd råttor med mycket

låg nivå på sin akademiska kompetens och präst tillika, Olof Lönneborg. Han agerade lönnörr till olika hemlighetsmakerier och intriger. Men han var tydligen helt ovetande om att han kom att gå vilse. Han var brickan i ledningens spel och sparkades sedan ut när hans mission var avslutad.

Nu var jag inte längre den ende teologen på universitetet. Jag var ifrågasatt angående mina motiv och mitt agerande. Jag fick nöja mej med att ha grundat en kandidat- och magisterexamensmöjlighet i religionsvetenskap. De insikter jag fått på UHÄ kring lärarutbildningens förestående förändringar och möjligheter till förberedelser nonchalerades också. Först året efter genomförandet fick jag ett erkännande av lärarutbildningens prefekt som nu tappat halva sin maktsfär att han borde ha lyssnat. Och jag kan trösta mej med att nuvarande ledare för den avdelning som religionsvetenskap utgör är en av många studenter som jag i mina kurser la grunden till en eminent karriär.

Jag började nu på allvar att tänka på att umetiden var över för min del. Eftersom jag primärt är intresserad av entreprenörsroller och inte förvaltardito, kände jag att jag nått gränsen för att fortsätta inom detta universitet. Inte märkligare än att jag lämnade lärarhögskoltjänsten i Uppsala i början av min karriär då jag upplevde begräsningar för min frihet och utveckling. Jag snackade med min närmaste kollega Per-Gunnar Hallberg, om vad han trodde mitt ekonomiska värde kommit upp till. Han försökte förskräckt få mej att sluta med såna kalkyler. Men så skulle det bli. *Största möjliga effekt med minsta möjliga insats*, hade tidigt styrt min praxis.

1994 meddelade facket mej att universitetsledningen avsåg tiden mogen för en slutlig lösning på olivestamproblemet. Uppsättningen administratörer hela vägen från lägsta nivå till högsta var utbytt och som jag tidigt insett att belöning är en färskvara med ett bäst föredatum, så fanns inget kvar att hämta för jag hade redan tömt hela förrådet. En allt större brist förelåg. Det lokala facket rustade sej för en slutlig fight för att öka sitt inflytande gentemot universitetsledningen. De hade lidit flera nederlag tidigare, men denna gång hade de större förhoppningar för i mitt fall hade de insett att belöningens färskhet fortfarande kunde växlas in till både min och deras fördel. Universitetsledningen hade framfört krav på mitt avskedande, men eftersom jag inte kunnat påkommas med något enda minsta som skulle kunna rubriceras tjänstefel så var de redan från start i underläge. Det lokala facket förstärkte sej med riksorganisationens

främste jurist. Och så påbörjades ett upplägg tillsammans med mej. Och jag som alltid gillat utmaningar kunde njuta medan facket jobbade. Jag var därtill befriad från all verksamhet med full lön och inga problem med egen sysselsättning. Jag förflyttade mej till författararenan och påbörjade ett kyrkohistoriskt verk som byggde på egen undervisning under de år som gått med fokus på att vidga ämnesområdet. De förekommande verken var präglade av en underliggande förföreställning. Jag däremot konfronterade olika perspektiv och framställningar för läsarens eget ställningstagande. Så som jag tidigare undervisat. Jag kunde på detta sätt skapa ett dokument över en nu avslutad period.

Fackets toppjurist var en erfaren man. Han hade tidigare arbetat med personalärenden inom Svenska kyrkan och fått den uppfattningen att det var den värsta arbetsmiljö man som anställd kunde hamna i. Men efter bekantskapen med universitetets personalpolicy hade han insett att det fanns det som var värre än kyrkan. Universitetets jurister var flera men ingen i paritet med fackets. Denne jurists drivkraft var att utifrån klientens förutsättningar driva målet med största möjliga framgång. I detta spel hade facket i mej en stark spelbricka: Inga formella fel begångna, intresserad av spelet utan att ta det personligt, en kreativ samtalspart kring spelupplägg och utfall. Ingen nervositet eller psykisk oro. Utan att gå in på detaljer i detta spel som pågick under ett par år fokuserade juristen på de formella fel som universitetsledningen, i sin brist på juridisk kunnighet, begick och som han till viss del medvetet underlättade för dem att begå.

Och nöjd kunde han i eftersnack med mej konstatera att kontantnotan växte hela tiden. Och då universitetsledningen efter hand insåg sina misstag och att skuldkontot till både fackets jurist och hans klient bara växte kapitulerade ledningen. Vid den slutliga uppgörelsen klagade rektor Sigbrit Franke på att juristen borde ha tänkt lite på universitets bästa också och inte bara på sin klients. Juristen svarade att hon hade ju egna jurister som hade denna uppgift och det var inte hans bord. Hon grät, tårarna strömmade, när hon undertecknade överenskommelsen. En oerhört stor personlig prestigeförlust förstås, men också en ekonomiskt kännbar konsekvens för universitetet. Fler ärenden skulle följa i spåren av mitt fall nu när ribban var placerad på rekordhöjd.

Vid uppföljande samtal med chefsjuristen på fackets centrala kontor i Stockholm avslutade vi vår relation. Han sa att det gladdde honom särskilt att jag bibehållit lugn och distans genom hela processen. För hans

erfarenhet var att klienten ofta visat tecken på psykisk problematik som inga pengar kunde lindra trots hans framgång när det gällde ekonomiska villkor. Han berättade också om att han hade svårt att förstå universitetsledningars omdöme. Det var oftast kreativa och utvecklingsinriktade akademiker som råkade ut för universitetsledningars misshag och önskan om att få dem avskilda medan de som inte utmärkte sej blev belönade för det de inte gjorde.

Själv fick jag avge löfte att i inte något sammanhang yppa dessa förvecklingar och överenskommelser med umeledningen. För utfallet kamouflerades för att universitetsledningen och dess rektor inte skulle tappa ansiktet utåt. Jag begärde eget avsked och transaktionen oss emellan innebar att mitt företag fick ersättning för att jag skulle få tid att skriva färdigt den bok i kyrkohistoria som jag just höll på att avsluta. I annat fall hade väl rektor Franke knappast kunnat nå karriärtoppen som universitetskansler. Detta är alltså första gången som jag offentliggör vad som pågick i slutna rum i Umeå och Stockholm. Nu när fallet är preskriberat och Franke pensionerad.

1996 – 1998 Universitetslektor/Konsultuppdrag Gävle högskola

Trots Umeå universitetslednings försäkran: Efterspelet blev det vanliga: Mönstret skulle upprepa sej: Det universitetsledningen inte kunnat komma åt mej i sak utförde de genom ryktesspridning. Och detta trots skriftlig avgivet löfte om att inte bidra till detta. För medan rektor Sigbrit Franke grät så svor personalchef Stig Bäckström och lyckönskade mej till livslång arbetslöshet, något han, och säkert flera i ledningen, försökte, så gott han som äkta västerbottning kunde. Det första dokumenterade utslaget kom ett år senare.

Obekymrad om rektor, personalchef och deras jurister i Umeå hade jag under förhandlingstiden börjat arbeta som expert för att utveckla den digitala utbildningen inom Gävle högskola. Men ett förlängt förordnande stoppades på uppmaning från ledningen för Umeå universitet. Den lilla högskolans ledning kunde inte motsätta sej det stora universitets krav. Men den digitala utbildningen blev bestående och det lever högskolan i Gävle fortfarande tryggt på. På samma sätt som den religionsvetenskapliga utbildningen i Umeå är väletablerad, om dock mer traditionell i likhet med övrig religionsutbildning och forskning i Sverige. Inga världsartister frambringas här längre på den teologiska arenan. Om

jag inte ska räkna in David Lagercrantz, som var min student under ett års studier i religionsvetenskap.

1999 – 2002 Näringslivserfarenhet

Personalchef Stig Bäckström misstog sej. Arbetslöshet blev inte min arvedel, som han lyckönskat mej till. På grund av mina erfarenheter på olika arenor gick jag vidare med att jobba inom näringslivet nära år, med den då kände finansmannen Anders Wall. Och även vid den introduktionen hade jag support av min fackliga jurist i Stockholm. Men denna period faller utanför min akademiska arena. Visar bara att det lönat sej att i tid ha garderat sej och inte endast satsat på den akademiska. Jag hoppade och skuggan fick de gärna trampa på som i Uppsala, så ock i Umeå. Och jag kunde alltså flyga vidare, inklusive till Florida

2002–2009 Karriärbyte som konsekvens av karriärstopp – Från synopsis till synopsis

De tjänster jag sedan sökte inom religionsvetenskap innebar att jag med högst välmatad CV antingen inte ens kallades, eller om jag kallades fick mer frågor på hur det kom sej att jag slutat min tjänst i Umeå än vad jag skulle kunna tillföra på en ny arbetsplats. Och det visade sej i frågorna att de kände till en del, dock inte med det sakliga underlag som juristen hade, utan skvaller från umeledningen som saknade sakligt underlag. Men vad hjälpte det. För till skillnad från ledningen höll jag mitt löfte och avhöll mej från att ge närmare upplysningar. Men när jag skriver detta kring min karriär kan det inte vara nåt problem. Sigbrit Frankes karriär är över liksom hennes företag: "Sigbrit Franke consulting" som 2021 nådde sin topp för att 2022 bli en flopp. Och själv har jag under karriären levt med att göra motgång till framgång, så också med mina företag där jag alltfört är aktiv.

Slutsatsen blev att jag lämnade en infekterad arena där mycket av mitt innovativa arbete hade med användningen av *synopsen* att göra. Och nu sökte jag mej mot pedagogiken i stället där snart *synopsen* kom att präglade mitt arbete. Min breda kompetens, som omfattade flera ämnesområden, underlättade mitt byte. Vill någon trampa på mej så är det skuggan de trampar på. Och så hamnade jag i Göteborg och på mina meriter uppdateras jag till docent i ämnesdidaktik. Snart med halvtid som forskare och ofta anlita examinator. Men också en helt annan värld: Från en mansdominerad arbetsplats till en kvinnodominerad

värld. Men också från en västerbottnisk evangeliskfosterlandsinfekterad miljö till en urblekt schartauansk. Från en mindre stad vid Bottenviken till en större stad vid havet mot Atlanten. Och här var jantelagen bytt mot göteborgsvitsar. Ledningen var mangrant samlad och med minerna rätt bistra. Välinformerade som de var med skvallret från Umeå ställde de frågor om mina motiv för att söka till Göteborg, och de skrattade gott åt mitt svar: *Jag gillar hav, sa jag – De har vi gött om, sa dom.* Så var tillsättningsproceduren avklarad. Och jag började min tjänst dagen därpå. Och prefekten konstaterade att mina initialer var perfekta, något han avundades mej: CEO=Chief Executive Officer. Hans var LEO= Lars Erik Olsson.

2002–2009 Universitetslektor/Docent Göteborgs universitet

När jag påbörjade min tjänstgöring i Göteborg bestämde jag mej för att inte längre följa det karriärbesvärande konceptet som ställt till så mycket extra väsen. I stället skulle jag nu välja det karriärbefrämjande. Jag skulle ta det lugnt under de sista åren av den aktiva akademiska tjänstgöringen och inte hitta på nåt nytt. Och rätt omgående blev jag belönad för detta, befordrad till docent. Övergången från religionsvetenskap till pedagogik skedde i tysthet. Fråga kollegor skulle ju inte vara så värst smart, så jag gjorde en överenskommelse med den första gruppen studenter jag hade att undervisa. De berättade för mej vad alla förkortningar inom detta ämne betydde och jag gav dem sen förslag på hur de på bästa sätt skulle få användning av innehållet som dessa förkortningarna dolde. Både studenterna och jag fann varann på detta sätt i en utmärkt kreativ utbildningsprocess. Efteråt har jag undrat över om det var i detta ömsesidiga beroendeförhållande som den bästa undervisningsmetoden låg och hur svår den i så fall var att tillämpa när jag mötte nästa studentgrupp ett halvår senare i samma kurser. Att mitt lärande ledde till optimalt resultat fick jag lite senare bekräftelse på. Några kollegor och jag var på kurs och i samtalet bröt nära av dem in och frågade varför jag använde så många (för dem tydligen) främmade begrepp. Jag blev förvånad för de begrepp jag numera bollade med var ju alla hämtade från studenternas kursböcker. Men jag förstod ju att dessa kollegor inte fått hjälp av sina studenter att uttyda och tillämpa begreppen. Detta var det första varnings-tecknet på att jag höll på att glida tillbaka in i det invanda konceptet. Kollegorna noterade att jag avvek från deras standardresonemang.

Jag fick medel av universitetet att delta i en europeisk konferens i Budapest 2001. Det handlade om utbyte av olika utformningar i Europa av religionsundervisning i skolan, från katekes till sekulär religionsundervisning. Konferensen medförde att min karriärbefrämjande strategi blev än mer ohållbar. Medan mina kollegor på pedagogen ägnade sej åt "praktiknära forskning" tillsammans med lärare i en avgränsad skolmiljö, kom jag på grund av mitt anförande på konferensen, att bli inbjuden till ett internationellt utvecklingsprojekt. Utmaningen bestod av att lyckas forma en religionsundervisning för den ryska obligatoriska skolan som skulle kunna tolereras av både ortodoxa kyrkan och statsledningen. Jag blev projektledare där tre universitet samverkade med det ryska utbildningsdepartementet. Och det bästa av allt var att jag inte behövde söka pengar inom universitetet eller de därtill knutna forskningsråden. Svenska institutet, underställt UD, bidrog med de erforderliga medlen. Jag hade tidigare på resor med dem fått inblick i de ryska förhållanden som rådde. Det underlättade för mitt projekt, som skulle pågå fram till 2010. Varje gång vi träffades i Moskva kände jag osäkerhet om hur vi skulle kunna gå vidare. Men varje gång visade det sej att mina improvisationer gjorde att vi kunde flytta fram våra positioner. Och detta resulterade i att vårt slutligt framtagna koncept blev accepterat som underlag för ryska skolan. Detta efter mina föredragningar både för ryska utbildningsdepartementet och patriarkens utbildningsansvarige inom den rysk-ortodoxa kyrkan och beroende på att mina ryska medarbetare samtliga hade ett mycket värdefullt nätverk förutom att de kunde uttrycka vårt koncept på ryska.

Projektgruppen hade alltid sina överläggningar i pedagogiska universitetets finrum. Som gruppledare sitter jag till vänster i bild omgiven av: Representant från Ministry of Education of the Russian Federation Vladimir Melikov, Professor of the Russian Orthodox University of St John the Theologian in Moscow.

Till höger i bild är jag omgiven av Margarita N. Kostikova, Consultant at the Federal Agency of education/Ministry of Education Valentin Kozhuharov Dr of Theology and Head of the mission department of the Veliko Tarnovo diocese of the Bulgarian Orthodox church; lecturer at the Department for Religious Education and Catechisation of the Moscow Patriarchate of the Russian Orthodox Church. Andrey Klimov, PhD, priest in the Russian Orthodox Church. He is among others the main organizer of the programme Military-patriotic education of the young people at the general educational schools. Galina Nikitina, Professor of the Moscow State Pedagogical University and Chief Scholarly Secretary of the university's Senate, Universitetsdirektör.

Frånvarande: Representanter från Islamuniversitetet.

Under tiden noterade kollegorna och cheferna på pedagogerna i Göteborg endast att jag under långa perioder inte var på jobbet. Anledningen till min frånvaro var, förutom min vistelse i Moskva, att externa anslag beskattas hårt av universitetet, men nära nog halveras om man skrev på ett papper att man inte avsåg att nyttja universitetets resurser och lokaler. Det

skrev jag på och jag höll mitt skriftligt avgivna löfte till 100%. Ingen ställde någon fråga eller visade något intresse för vad jag höll på med. Det var bara jag och den ekonomiförvaltande sekreteraren, som visade stort intresse för detta mitt projekt.

Efter avslutade fältstudier i Moskva var det dags för mej att skriva forskningsrapport. På institutionen i Göteborg kunde jag ju inte göra detta och eftersom senhösten och vintern närmade sej valde jag de bästa förutsättningar för att inspireras till skrivande: mitt hus i Florida.

Här kunde jag titta ut över vattnet och inspireras av såväl lekande manatees som patrullerande alligatorer, lättskrämda sköldpaddor och hopande mulets.

Mina sedan länge uppodlade kontakter med University of Florida gjorde att jag därtill upptäckte hur mycket som amerikanska forskare hade ägnat sej åt Ryssland, dess politik och utbildning. Jag fick ett helt nytt perspektiv på vad det egentligen var för forskning och utveckling jag ägnat mej åt. Men det var svårt att för de höst- och vinterbitna kollegorna och cheferna i Göteborg att förklara varför jag satt i USA när jag bedrev forskning på Ryssland. En andra gång fick jag inse konsekvensen av att avvika

från beslutet att välja det karriärbefrämjande konceptet. Formellt följde jag bara den uppgjorda överenskommelsen: Jag skulle inte vara på institutionen i Göteborg och jag forskade verkligen i mitt ämne utifrån nya källor som jag bara kunde få tag i USA. Om jag suttit vintern igenom i Moskva skulle ingen ha ifrågasatt min frånvaro, snarare tröstat sej själva med att vintern i Göteborg var lättare än den i Moskva. Men nu satt jag i Florida och min trovärdighet att jag satt inne och frös på ett universitetsbibliotek (för böcker och handskrifter ska inte ha det för varmt) det kunde inte ens accepteras under kategorin göteborgsvitsar. Satt jag inomhus så var det förmodligen på en bar och var jag ute så var det på en beach. Det skulle de förmodligen ha gjort.

Mitt enda hopp var att detta avsteg från föresatsen att följa ett karriärbefrämjande koncept skulle kunna möta förståelse när publikationen var klar och förelåg både på ryska och engelska. Och där mina kollegor i projektet också medverkat med var sin artikel. Men det var ett hopp som bara resulterade i ett hoppсан: Nu var docenten Olivestam tillbaka igen och chefen på avdelningen, Jan Landström, tog ett enskilt samtal med mej kring att jag som var mest meriterad på avdelningen, och bevisligen produktiv, borde ta ansvar för övriga och förena alla i ett gemensamt forskningsprojekt som skulle lyfta vårt anseende i förhållande till övriga avdelningar. Men jag minns vad en kollega i Umeå hade fått erfara, när han smickrad över utnämningen, blev befordrad till prefekt: Han konstaterade snart: *att vara ledare för universitetsanställda är som att leda en kattfarm*. Självt ställde jag frågan vad vi skulle kunna göra tillsammans och frågan studsade tillbaka. Vad har vi gemensamt? Var och en ägnade sej åt sitt och nåra bara åt, dvs. förde en vegeterande tillvaro. Och jag fortsatte med mitt.

Och då ledde det till mitt tredje avsteg från det karriärbefrämjande konceptet. Min sammanboende och jag hade tagit vår stora Ford truck till Budapestkonferensen och medan hon ägnade dagarna på växelvis Buda och Pest tillbringade jag dagarna på en konferensanläggning utanför stan. Det var ju sommaruppehåll vid universitetet och vi tog ut svängarna med vår amerikanska truck både i tid och rum.

På Wittenbergs slottsport
spikade Martin Luther upp
sina teser 1517

Och här står jag på
samma plats med
mina 2001

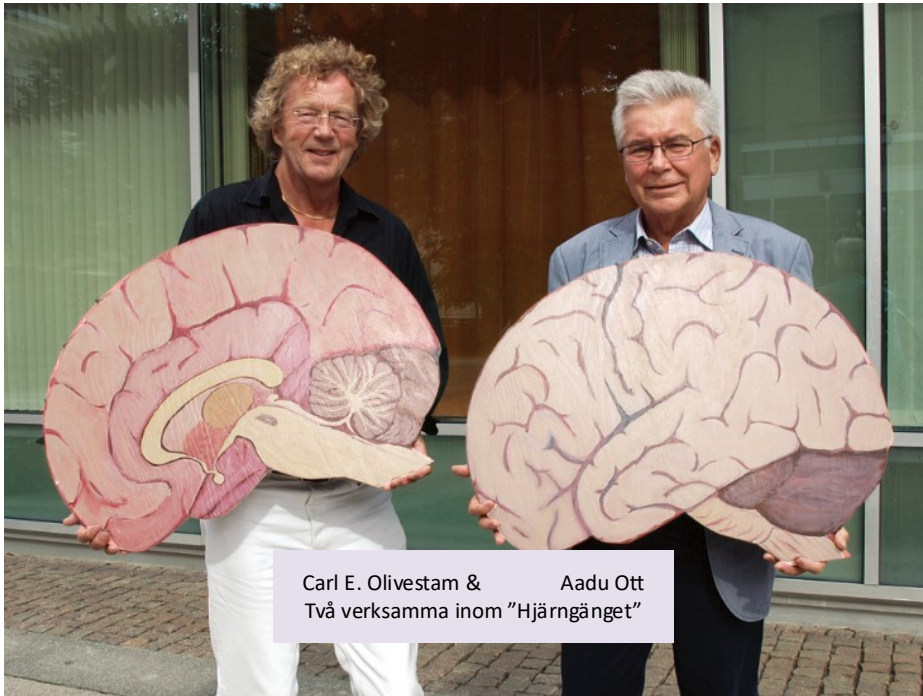

Hann därefter med både Wien och Prag. Och där i Prag, en vacker kväll
stod vi där på dess berömda Karlsbro, Karlův most, som bryggar över
floden Moldau. Min sammanboende som gillar att fota lämnade mej.

Det uppstod en lucka i de täta leden av människor och plötsligt fanns där i min närhet en ung tjej som också gillade att fota och var på väg att klättra upp på muren. Jag hejdade henne och varnade för risken att falla ner och för vakten och så kom vi att prata. Ulrike Rimmele var neuropsykolog och hade fått sin grundutbildning vid universitetet i Ulm. Hon frågade varför pedagoger var så ointresserad av neuroforskning. Jag lovade att ta reda på det. Vi utbytte mailadresser efter ett långt snack. Och efteråt frågade jag min sammanboende var hon varit så länge. Hon ville inte störa vår intensiva konversation, sa hon.

Vid höstterminens återstart på pedagoger i Göteborg hade vi den vanliga upptakten. Där skulle vi diskutera om vi kunde enas om nåt gemensamt att forska på, denna gång över avdelningsgränserna. Vilket vi inte kom fram till, då ingen hade nåt nytt att föreslå. För under den göteborgska pedagoghimlen var allt redan uppfunnet, den sociokulturella teorin i den amerikanska tappningen av ryssen Vygotskij, som alla där amerikaniserat stavade Vygotsky. Utan att ana att jag utmanade det givna konceptet, föreslog jag att vi skulle kunna enas kring en gemensam satsning på neurovetenskap och pedagogik. Det blev alldeles tyst i den sociokulturellt frälsta församlingen: Någon hade vågat svära i det heliga rummet. Osäkerhet rådde om man kunde förlåta en nykomlings okunskap. Jag räddades av att en av naturvetarna sa att hans fru som var språklärare faktiskt hade hört talas om detta perspektiv. Mötet avslutades rätt snart därefter utan något nytt att enas om.

Dagen därpå kom ett antal naturvetare på Pedagoger in till mej och sa att de hört att jag uttalat ett förbjudet ord vid ett sammanträde där nåra av deras kollegor varit närvarande. De ville höra mer, bland dem professorn i fysikdidaktik, Aadu Ott, och universitetsadjunkten inom samma ämne, Bengt Johansson.

Jag berättade om mina kontakter med universitetet i Ulm och vi bestämde oss att bilda en vetenskapligt neuroorienterad pedagoggrupp. Ryktet spreds, människor från andra institutioner ville också vara med, och bland dem neuroforskare från Sahlgrenska akademien, däribland neurokemiprofessorn Rolf Ekman. Vi kallade oss göteborgsvitsigt för "Hjärngänget", anordnade stora och små konferenser, bland annat med forskare från universitetet i Ulm med professorn i neurovetenskap mm, Manfred Spitzer. Nu var det fjärde och mest uppseendeväckande avsteget från det karriärbefrämjande konceptet taget. Att ifrågasätta ett etablerat didaktiskt pedagogiskt koncept må vara förlåtligt men att göra det i den sociokulturella högborgen med professor Roger Säljö i högsätet stod inte synapser högt i kurs. Det var mer än förlåtligt. Utslaget blev försåtligt, bara att invänta. Lika säkert som inom den subatomära fysik, där en ändring i en partikels rörelse inträffar när den stöter ihop med en annan partikel. Det sagda var sagt och kunde inte tas tillbaka.

Det karriärbefrämjande konceptet var definitivt ersatt av det karriärbesvärande. Men hade jag kunnat på förhand inse detta? Å ena sidan insåg jag redan efter två månader att det blev allt tråkigare där inget nytt hände, så nåt måste jag hitta på. Å andra sidan hade jag ingen aning om vad jag skulle råka hamna i.

Tretjakov
galleriet
Moskva

Den forskning som jag ägnat mej åt och publicerat under min göteborgstid skulle mer än väl i normalfallet räcka för en professorsutnämning enligt de förhandsinformationer jag fått från en i bedömningsgruppen. Och jag hade därtill varit gästprofessor under en tid vid Moscow State Pedagogical University, det största och förnämaste i Ryssland. Och jag hade sökt andra professorstjänster med ett antal mycket lovvärda omdömen, främst från professorer i Finland och Norge att hänvisa till (det vill säga från sådana som inte kände till ryktesspridning från Umeå universitet utan uttalade sej utifrån mitt CV och vad de kunde ta del av i mina producerade verk). Tyvärr hade jag inte längre någon mentor att tillgå, som skulle ha kunnat ge mej rådet att inte endast söka professorstjänster utan samtligt begära prövning av professorskompetens. I stället var jag i händerna på överkuckun på institutionen, Mikael Alexandersson, som såg till att jag skulle dribblas bort genom att han utsåg mer eller mindre partiska och okunniga så kallade sakkunniga. En av dem var dock så sanningsenlig att han skrev att han inte kunde göra bedömningen på grund av att min meritering omfattade så många olika vetenskapliga och pedagogiska områden som han inte behärskade. Men det hindrade inte Alexandersson att räkna in även honom till dem som ansåg att min utnämning borde få avslag. Hans sekundant, professorn Ingrid Pramling-Samuelsson, hade av nån för mej obegriplig anledning känt sej hotad av mej (hennes egen utsago) och drev i alla händelser ett fult förspel till mitt befordringsärende. I personligt samtal med mej medgav hon att de inom ledningen inte hade någon kännedom om lämpliga sakkunniga, varför hon bad mej att inlämna förslag på sådana. Jag gav henne en lista där

jag förtecknat flera framstående pedagoger med religionsvetenskaplig kompetens i Sverige, Norge och Finland. Följden av detta var att ingen av dessa vidtalades, då hon ansåg att jag förmodligen hade nån relation till dem, vilket jag försäkrade inte var fallet. Nu hade hon av mej fått kännedom om vilka som var kompetenta för uppdraget så de kom därmed att undvikas. I stället tillsatte hon med Alexanderssons välsignelse nära vänner till dem båda med mindre teologisk kompetens, alla svenskar som de hade personligt förhållande till. Allt var riggat och resultatet kunde på detta sätt destineras i för dem önskad riktning. Och ett överklagande gav inte heller någon ändring, trots att Alexandersson begick även ett formellt fel i sitt agerande.

Jag fick i tidigt skede en indikation på att pedagogcheferna inte avsåg att befordra mej till professor. En som utmanat rådande sociokulturell diskurs därstädes var per automatik diskvalificerad. Dessutom hade Pramling ett visst agg till mej eftersom jag gjort mej lustig över ett filmslag i undervisningen. Där hon ansåg sej ha funnit en metod att lära treåringar matematik. Hon hade ett barnbarn som försökskanin och han fick ett russin varje gång han gav ett rätt svar till dess han fått nog med russin. Det var obligatoriskt att visa denna instruktionsfilm och det ledde oundvikligt till allmän munterhet i föreläsningssalen. Men det var inte rollen som underhållare hon hade tänkt sej framstå med detta inslag.

De uppraggade sakkunniga experterna, alla utom en, levererade enligt önskemål. Och utlåtagandet kunde låta så här om ett av mina under göteborgstiden genomförda forskningsprojekt: en tvärvetenskaplig externfinansierad studie i Centralafrikanska republiken tillsammans med en forskare i lingvistik. Verket på över två hundra tryckta sidor publicerades med Humanistiska forskningsrådets medel. Tvärvetenskap hyllades i princip men visade sej i realiteten bedömas som förkastlig. Eftersom vi planerat, genomfört och skrivit avhandlingen tillsammans hade vi inte visat vem som skrivit vad. Så då ansåg mina bedömare att anledning till att vi fått tryckbidrag förmodligen berodde på min forskarkollegas insats, varför man kunde bortse från min insats. Då jag i forskning och undervisning samt inom "tredje uppgiften" (att se till att ens forskningsresultat nådde allmänheten) visade upp ett brett register som ingen av dessa sakkunniga behärskade, mer än på några områden, så gick det som det gick – det gick inte. Nåja, Alexandersson fick nåra år senare bita i det sura äpplet, då han som rektor för Halmstad högskola befanns inkompetent för uppdraget. Avskedad fick han göra reträtt till Göteborg med stukad

kompetens. Där fick han dock som tröst ännu ett äpple att bita i tillsammans med Roger Säljö, guldäpplet - för sin vurm för IT i utbildning.

Docent blev jag medan jag ännu kunde hålla mej till det inledda karriärbefrämjande konceptet. Men professorsutnämning det satte ledningen stopp för eftersom jag återfallit i ett karriärbesvärande koncept. Jag kom istället att bli den mest meriterade som inte blev professor vid denna institution. Alexandersson demonstrerade detta vid tillkännagivandet med att sträcka upp vänstra tummen och visa på att det fattats just så litet som nageln på denna tumme! Han höll, i likhet med en klassisk romersk kejsare, tummen upp men i realiteten pekade den neråt.

Jag hade kul i mitt risktagande och för att få ha det måste man välja: våga ha kul eller ha följsamt tråkigt. Sånt bör vägas in när man väljer vilket koncept man avser att följa. Kanske finns det ett tredje koncept att uppfinna, men det fanns inte för mej, men kanske för dej som läser detta.

Stockholms universitet - after work 2009–2011

Somliga av mina kollegor i Göteborg gick ner på halvtid 61 år fyllda. Adjunkter med mycket undervisning lockades av att få tjänsten nedsatt till hälften och en något reducerad lön. För mej som docent med 80% forskningstid var den lockelsen obefintlig. Jag var mitt uppe i ett antal nya projekt. Och jag drog över ett par år också efter det ordinarie pensionsstrecket. Inte minst utvecklingen av neurodidaktiken bidrog till detta. 2010 gav jag och min "lekkamrat", professorn i fysikdidaktik, Aadu Ott, ut den första boken på svenska inom detta ämnesområde. När *Hjärnan får bestämma*.

Boken var utgiven på mitt och min väns, etikdocenten Håkan Thorsen, gemensamma förlag, Remus. Ännu en arena att hoppa över till och hoppa omkring på. Och under 2024 kommer ett uppdaterat och utvidgat läromedel i ämnet att utges.

Efter att ha lämnat Göteborgs pedagoginstitution tog jag kontakt med prefekten för didaktikinstitutionen vid Stockholms universitet. Hon nappade direkt och lönen blev justerad uppåt därtill. Här var det också högre i tak. Vi undervisade inte från de västerländska uttolkarna, som Roger Säljö och som var obligatorisk i Göteborg utan vi läste Lev Vygotskij i original, rättstavad också. Och jag upptäckte att han, till skillnad från epigonerna, hade både humor och vitalitet och var en tidig utvecklare av neurovetenskap med de möjligheter som erbjöds vid denna tid. Vygotskij som levde farligt redan under sin korta livstid, då han snabbt hamnade i onåd hos diktatorn Josef Stalin, skulle förmodligen beklaga om han fått reda på hur de självutnämnda arvingarna tog hand om hans efterlämnade verk. Först med neurovetenskapens genombrott i detta årtusende kommer Vygotskijs insatser till sin fulla rätt. Nu när jag i Stockholm arbetade på övertid var det inte läge med nåra fler utmaningar. Jag hade en inspirerande tid med mina studenter och kollegor. Handledde och examinerade enligt rutin. Överskottsenergin kom mitt läromedelsskrivande till godo. En bra tid för min övergång till att satsa heltid på min företagsarena och familj. Och förta längre vistelser i Florida utan problem med arbetsgivare. Jag var nu på heltid egen arbetsgivare och denna idealtillvaro pågår för fullt.

Värdefullt i denna förändring av arenabyten var mitt engagemang i Strömstad akademi, som jag tillsammans med Aadu Ott medverkade till att fysikprofessorn Lars Broman kunde grunda. Här har seniora forskare och akademiker en både fysisk och digital hemvist som gör att det

akademiska livet kan fortsätta att utvecklas. Tråkigt att inte de som styr över universitetens utveckling har insett vilken förlust de gör genom att avskilja erfarna och meriterade medarbetare på grund av ett tidsstreck som bestämdes i en tid med helt andra förutsättningar för ett livslångt lärande och producerande. Men Strömstad akademi erbjuder en arena för alla dessa vill fortsätta med sin akademiska sysselsättning. Det är bra att ha med i kalkylen över konceptvalen. Det första akademiska konceptet skapade jag med *synopsen* i centrum och kom att utvecklas mot konceptet med *synapsen* i centrum.

Slutord:

När mina då fyra barn – numera har jag fem - första gången följde med mej till Florida blev deras reaktion:

Men pappa, här är du alldeles normal!

De jämförde och insåg att Umeå erbjuder en trång arena, men Umeå sätter inte normer för den stora världens arenor men tror ändå sej vara stora nog att göra just detta.

**Största möjliga resultat
med minsta
möjliga ansträngning**

**Arbetsinsatsen
måste föregås av
utvärdering
- inte det vanligen
tillämpade omvända**

**Se möjlighet
i det omöjliga
- Så blir det
utmaning i stället
för utmattning**

= Kre- aktivitet

Referenser

Thorild, T. Tänka fritt är stort men tänka rätt är större, Uppsala universitets aula.

Morberg, Å & Gustavsson A & Olivestam, CE. (red) Forskarkarriärer. Antologi 2020 Strömstad akademi. Strömstad 2020.

Olivestam, CE & Thorsén, H. Etik och livsfrågor i vård och omsorg. Stockholm (1967) 2000.

Olivestam, CE & Ott, A. När hjärnan får bestämma. Om undervisning och lärande. - inflytelserika didaktiska traditioner - nyorienterande neurodidaktik. Stockholm 2010.

Olivestam, CE. (Ed) Religious Education. A Challenge to the World. The Russian contribution: Spiritual and Moral Education. (From Vision to Realization. A project and the result). Published in Russian and English. Medina Print, Ltd., Moscow / Remus förlag Stockholm 2010.

Thornell, C. & Olivestam, CE. *Kulturmöte i centralafrikansk kontext med kyrkan som arena*. Acta Universitatis Gothoburgensis. Göteborg studies in educational sciences 244. Utgiven med bidrag från Vetenskapsrådet. 2006.

Olivestam, CE. *Experiment i demokrati. Religion och samhälle i Skellefteå och Arvidsjaur 1810–1830. Försvare & utmanare av tradition & institution i interaktion*. Borås. ISBN 91-630-9643-9 Utgiven med bidrag från Humanistiskt-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet. Stockholm 2000.

Olivestam, CE. *Idé och Politik III. De politiska partierna - skolan och ideologin. Från 1960 års gymnasieutredning till 1970 års gymnasieöversyn*. Stockholm. ISBN.91-7174-423-1. ISSN 0345-0155. Utgiven med bidrag från Humanistiskt-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet. Publicerad i Acta Universitatis Umensis, serie nr 89. Umeå 1989.

Olivestam, CE. *Idé och Politik II. De politiska partierna - skolan och ideologin. Mellan två skolreformer 1950 - 1962*. Falköping. ISBN.91-855882-23-9. ISSN 0491-6786

Utgiven med bidrag från Humanistiskt-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet. Publicerad i Svenska kyrkohistoriska föreningen II. Ny följd nr 43. Umeå 1982.

Olivestam, CE. *Idé och Politik I. De politiska partierna - skolan och kristendomen. En studie i svensk skolpolitik under 1940-talet.* Östervåla. ISBN 91-8558-201-8. ISSN 0491-6786

Doktorsavhandling. Publicerad i Svenska kyrkohistoriska föreningen II. Ny följd nr 27. Uppsala 1977.

Olivestam, CE. Opublicerade dagboksanteckningar